

VALOAREA ȘI SENSUL VIEȚII PENTRU TINERII DE ASTĂZI

Pr. conf. univ. dr. GAVRIL TRIFA,
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract: Problema sensului vieții pământești și destinul etern al omului au constituit teme constante de reflecție în gândirea creștină, chiar dacă marile enunțuri cu valoare clarificatoare pentru întrebările mari ale omului au fost formulate cu titlu definitiv de Iisus Hristos, Cel născut sub lege, pentru ca pe cei născuți sub lege să-i elibereze. Marile neliniști ale omului se dovedesc o constantă, iar pentru cei tineri recursul la textele biblice și patristice, cu toată poziția lor de necontestat, chiar și de cei aflați la vârsta încercărilor de a schimba lumea, reclamă actualizări și chiar particularizări. Textul de față își propune să facă o analiză a relației om - lume, din perspectivă teologică și educațional-pastorală. Curente filosofice și social-politice născute din marile neliniști ale omului Renașterii au condus treptat la considerarea libertății, înțelegând ca independență de divinitate, ca scop în sine, iar prin aceasta au făcut ca omul să se simtă tot mai departe de sine și de semenii săi. Textul detaliază conceptual și ilustrează prin modele lăsate de sfinți părinți modul în care înțelegerea în lumina Revelației divine a iubirii de semenii săi conduce la asumarea prieteniei, iar prin aceasta susține drumul omului spre Om.

Keywords: sensul vieții, iubire de semenii săi, prietenie, neliniști, tineri.

Preliminarii

Schimbările ce se petrec în lume influențează viziunea asupra vieții, privită în ansamblul ei. Pornind de la adevărul biblic că omul nu își are propria sa cauză, ci are „existența împrumutată”¹ că el provine din nimic și se raportează la Dumnezeu, înțelegem de ce în drumul spre veșnicie nu poate afla valoarea și sensul propriei vieți atunci când le caută în lumea aceasta, care și ea provine din nimic.

Mărginirea omului, limitarea sa la lumea creată îl transformă în rob al necesităților naturale, primate și înțelese drept scop în sine, iar nu mijloace. Împlinirea ca persoană se realizează doar prin raportarea la Dumnezeu, fapt care are drept efect eliberarea treptată de aceste necesități. Așadar, limitarea la imanent, care a condus - în special în cazul Iluminismului francez - la îndoiala formulată explicit față de tot ceea ce nu este rațiune pură, împiedică accesul la valoarea² și sensul vieții, iar criticile actuale aduse sistemului pedagogic cu fundamentare pragmatistă obligă la

¹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Filocalia, vol. 2, Editura Humanitas, București, 1999, p. 272.

² Dorin Opriș, *Educația religioasă și dezvoltarea personală: cercetări, analize, puncte de vedere*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2014, p.54.

analize și redefiniri pentru actualele contexte sociale și culturale ³.

Omul contemporan își urmărește scopul vieții sale într-un anumit context social și cultural-spiritual ⁴, marcat de un număr mare de mutații care „constituie un veritabil apel pentru recunoașterea unei norme morale universale. Există în lume o aspirație generală spre mai multă dreptate socială între indivizi, între popoare, între națiunile sărace și cele bogate, manifestată prin ideea de dezvoltare umană, integrală și solidară. Or, o astfel de aspirație spre dreptate, într-o lume care caută unitatea sa, presupune că există ceva comun și universal între toți oamenii și prezent în fiecare, dincolo de particularități și priorități”⁵.

Viața ca dar divin și sens, în lumina Patristicii ortodoxe

Pentru creștin, viața pământească este un mare dar de la Dumnezeu, ea fiind echivalentă cu însăși existența lui ca om. Valoarea ei neprețuită rezultă și din raportul în care se află cu viața veșnică. Viața vremelnică de pe pământ este pentru creștin un loc de pregătire pentru viața viitoare: „E cu puțință, dacă vrem, să călătorim spre cer trăind pe pământ, când facem fapte vrednice de cer, când nu rămânem uimiți de cele din lume, când nu umblăm după slava deșartă a acestei lumi, ci disprețuind-o, dorim cu toată râvna slava cea adevărată, slava cea care rămâne veșnic” ⁶.

Viața pământească este un bun fără seamăn dăruit de Dumnezeu, darul cel mai de preț. Disprețuirea și suprimarea ei nu sunt cu nimic îndreptățite, chiar în condiții sociale dificile. Dimpotrivă, viața trebuie respectată ca un mare dar dumnezeiesc considerată și folosită ca timpul necesar de pregătire pentru viața veșnică. Pentru ca lucrul acesta să poată să se realizeze este nevoie de modele relevante și de ajutor, în fiecare pas și la fiecare treaptă duhovnicească nouă pe care o atinge omul.

Sfântul Ioan Gură de Aur rezumă concepția creștină despre viața pământească în felul următor: „Vrei să știi pentru ce este de preț această viață? Fiindcă ea devine pentru noi temelia vieții viitoare și prilej și loc de luptă și de alergare pentru cununile cerești; așa că, dacă ea nu ne asigură pe aceasta e mai de plâns decât o mie de morți, căci decât a nu plăcea în viață lui Dumnezeu, mai bine e de a muri” (Omilia VI către antioheni).

Pornind de la pildele rostite de Mântuitorul Iisus Hristos și de la textele biblice descoperite prin inspirație divină Sfinților apostoli, valabile până la sfârșitul veacurilor, avem o imagine completă și complexă, cu valoare axiologică asupra vieții

³ Brian White., *Scapegoat: John Dewey and the character education crisis*, in *Journal of Moral Education*, 44:2, pp. 127-144, 2015. DOI: 10.1080/03057240.2015.1028911, p.95.

⁴ Colda, Lucian D., *Tipuri de mentalități și «metanarațiunile» de legitimare ale acestora. Câteva reflecții asupra conceptelor de «psihologie socială» la Constantin Rădulescu-Motru și «rescriere a modernității» la Jean-François Lyotard*, în „Mehedinți - istorie și spiritualitate”, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, 2013, pp.808-pp.818.

⁵ Jean Marie Dubert., *Vivre en chritien au XX-émé siecle*, Editura Salvador, Mulhouse, Tom I, 1976, p. 150.

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia VI către antioheni*, nr. 4, P.G. XLIX, 86, p 208, .971.

pământești, care este: vreme a semănatului (Mat. 13, 24), timp de întrecere (1 Cor. 9, 24), vreme a lucrătorilor merituoși în via Domnului (Mat. 20, 1), timp de sporire a talanților (Mat. 25, 14), timp al călătoriilor spre patria veșnică (1 Petru 2, 11), al jertfei neîncetate de laudă și de mulțumire pentru Dumnezeu (Evr. 13, 15). Fiecare moment din această vreme este irepetabil și prețios (Rom. 13, 13; Gal. 6, 10; Col. 4, 5).

Petrecerea vieții are astfel o încărcătură de har care umple fiecare acțiune a omului de cunoaștere a propriei persoane, de înțelegere a misiunii pentru care Dumnezeu a rânduit să se nască și să trăiască într-un anumit timp și într-un anumit loc pe pământ. Ajutat și de semeni, el poate crește, prin lucrarea harului, până la statura morală a lui Hristos, doar prin valorificarea darurilor primite. Dumnezeu ne-a pus la îndemână toate mijloacele pentru a desluși caracterul pregătitor al acestei vieți, nu doar cel efemer.

Iubirea de semeni și drumul de la om la Om

Sfânta Scriptură, care rămâne cel mai important izvor de inspirație pentru educatorii creștini (Opriș, 2013), ne oferă cheia înțelegerii sensului veșnic al vieții, prin faptul că Însuși Domnul Iisus Hristos S-a definit pe Sine ca fiind: „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Dacă facem apel la textul ioaneic: „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4,8), putem, pe principiul tranzitivității să punem semnul egalității între Viață și Iubire. Altfel spus, Iubirea dă sens vieții, doar trăind iubirea aici pe pământ, putem simți în suflet Iubirea, Îl putem simți pe Hristos.

Iubirea primește astfel în Noul Testament noi semnificații, în virtutea filiației divine și a fraternității întregii omeniri, prin raportarea la același strămoș: Adam. De aici, și porunca iubirii vrăjmașilor, propusă nu ca noutate în sens lumesc, ci ca plinire, împlinire a Legii: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan, 13, 34-35). Vedem și aici legătura Viață-Iubire-Cale. Hristos arată iubirea drept cale spre viață, după propriul model. Orice educator trebuie să poată să spună învățăceilor săi: „Faceți ca mine!”.

Urmarea căii iubirii are efecte nu doar asupra celui iubit, ci și asupra celui care iubește! Astfel, Sfinții Apostoli, ca ucenici deveniți apoi învățători ai lumii, au revenit mereu în activitatea lor misionară și în scrisorile apostolice asupra importanței capitale pe care o are iubirea de frați pentru creșterea duhovnicească personală a celui care propovăduiește, dar și pentru succesul propovăduirii, fiind adesea considerată chiar o oglindă a acesteia și a nedesăvârșirii propovăduitorului: „Voiesc ca voi să știți, fraților, că cele petrecute cu mine s-au întors mai degrabă spre sporirea Evangheliei, în așa fel că lanțurile mele, pentru Hristos, au ajuns cunoscute în tot pretoriul și tuturor celorlalți; Și cei mai mulți dintre frații întru Domnul, îmbărbătați prin lanțurile mele, au mai multă îndrăzneală să propovăduiască fără teamă cuvântul lui Dumnezeu. Unii, e drept, vestesc pe Hristos din pizmă și din duh de ceartă, alții însă din bunăvoință. Unii o fac din iubire, știind că stau aici pentru

apărarea Evangheliei; Ceilalți, însă, - din zavistie - vestesc pe Hristos, nu cu gânduri curate, ci socotind să-mi sporească necazul în lanțurile mele. Dar ce este? Nimic altceva decât că, în tot chipul, fie din fățărnicie, fie în adevăr, Hristos se propovăduiește și întru aceasta mă bucur. Și mereu mă voi bucura” (Filipeni 1,12-18).

Găsim o prefigurare a iubirii de vrășmași, pe baza legii morale naturale, și la unii dintre marii gânditori ai antichității clasice: Socrate, Plato, Cicero, Seneca, care priveau nevoia de a nu-i dușmăni pe semeni ca datorie de a-i vedea pe toți oamenii părtași ai aceleiași firi umane.

Prietenia cu semenii - expresie a iubirii lui Iisus Hristos față de Apostoli

În relațiile interumane, semnul iubirii dintre semeni este prietenia. Regăsim în întreaga literatură îndemnul la contextualizarea sau actualizarea permanentă a invitației de a ajunge nu doar la iubirea față de semeni, ci și la prietenie, după modelul arătat de Mântuitorul în relație cu Apostolii: „Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 14-15).

Sfântul Ioan Gură de Aur, Marele Părinte al Bisericii, vorbește de coexistența a trei tipuri de prietenie: prietenia omului natural, în care domnesc utilitatea și reciprocitatea; modelul Vechiului Testament, în care prietenia, dobândind un caracter religios, se ridică la un nivel superior, dar nu părăsește definitiv criteriile de mai sus și, în fine, prietenia Noului Testament cu temelia în iubire (Branșițe, 1957).

Deși trăiește în lumina harului, omul are momente de cădere și ridicare, de înălțimi și de abisuri morale, fapt care impune găsirea unor modalități de întărire a prieteniei cu semenii pe temelia pusă de Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă spre căutarea prietenilor duhovnicești, singurele adevărate: „Imitați-l pe Pavel, iar de nu puteți, să-i urmați atunci pe cei care au strălucit în Vechiul Testament”. La pogorământul făcut de el, face un pas mai departe pentru a-i ajuta pe cei căzuți, cu îndemnul către cei care nu sunt constrânși la prietenie prin rudenie sau vecinătate ⁷(*Omilila XXV la I Cor.*), să se lase convins cel puțin de considerentul că semenul său este om ca și el, icoană a lui Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu.⁸

Model de prietenie sunt și Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie Teologul, care spunea că celor ce iubesc cu adevărat, viața întreagă li se pare o zi. Modul pilduitor în care cei doi sfinți ierarhi au marcat viața academică din Atena, prin prietenia reciprocă, dorința și spiritul de întrajutorare, dar și cu mărturia dată împreună în fața unei lumi păgâne încă stabile din punct de vedere cultural.

În ceea ce ne privește, considerăm că perioada actuală este marcată de o tot mai mare dificultate în ceea ce privește înțelegerea vieții personale ca darul cel mai

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilila XXV la I Cor.*; P.G. LXI, 210, p.205..

⁸ Vasile Crețu, *Educația digitală în pandemie. Provocări, riscuri și oportunități*, în Mitropolia Olteniei, nr. 5-8/2021, 2015, pp. 202-209.

de preț pe care Dumnezeu ni l-a făcut fiecăruia dintre noi. Nu doar la adolescenți, ci și la tineri, întâlnim situații în care anumite nereușite personale sunt transferate înspre Persoana Supremă, iar marele dar al vieții este adesea minimalizat.

Constatăm totodată că lumea modernă a trecut foarte repede de la etapa în care era valorizată persoana umană ca entitate de-sine-stătătoare, când omul a fost plasat pe poziția de valoare supremă și considerat măsura tuturor lucrurilor, la deruta care-i marchează astăzi pe foarte mulți tineri, care au nevoie să le fie transmise cu valoare de suport personal nu doar cunoștințe, ci și convingerile implicite ale profesorilor.⁹

Chiar dacă este legată de fenomene complexe, cum sunt criza familiei, globalizarea sau materialismul susținut de consumism, suferința acestor tineri ridică provocări majore Bisericii noastre, răspunsul teologic și pastoral nefiind, în mod cert, unul facil de formulat și nici de realizat. Considerăm că, pentru acest aspect, cateheza tinerilor este esențială, iar unul dintre primii pași este realizarea unui program/ ciclului de cateheze, însoțit de materiale ajutătoare. Importantă în acest context este, credem noi, valorificarea mărturiilor Sfinților Trei Ierarhi, a marilor Părinți și mărturisitori ai Bisericii noastre, cât și a unor frați de credință care au suferit în secolul XX ca urmare a mărturisirii adevărului de credință.

Cercetările sociologice recente arată faptul că accesul liber la informație prin Internet, precum și modelul actual de societate democratică, în care cel puțin în perioadele de campanii electorale limitele prieteniei și chiar ale bunului-simț, adesea între contra-candidați care anterior erau prieteni, face ca mulți creștini de azi, în special din rândul tinerilor, să considere că și viața bisericească poate să se alinieze unui atare model. Perioada pandemică actuală, marcată pentru elevi și studenți de nevoia de a petrece un număr foarte mare de ore în fața ecranului calculatorului, în educație online, face ca toate aceste provocări se cunoască o treaptă și mai înaltă, cea ce ridică pentru educația creștină întrebări suplimentare, pentru cercetare și pastorație.¹⁰

Știm în special din viața marilor mistici ai Bisericii faptul că pierderea harului prin vorbirea de rău sau judecarea aproapelui era nu doar foarte devastatoare pentru suflet, ci și pe deplin conștientizată, ceea ce confirmă pe deplin actualitatea și valabilitatea pașilor prin care sfinții au ajuns la luminarea minții, la îndelunga viețuire în Har și în Adevăr.

În loc de concluzii...

Nu putem să nu ne întrebăm, în acest contextul acestei analize, care ar trebui să fie demersurile educaționale ale Bisericii noastre pentru care tinerii, în special, să nu se lase ușor influențați și atrași în certuri, dezbinări sau în vrajba care oprește orice creștere în Adevăr, singurul mod de a nădăjdui într-o zidire pe temelie tare, a sufletului, a trupului, a familiei, a societății?

⁹ Rissanen, I., Kuusisto, E., Hanhimäki, E. & Tirri, K., *The implications of teachers' implicit theories for moral education: A case study from Finland*, in Journal of Moral Education, 47:1, pp. 63-77, 2018. DOI: 10.1080/03057240.2017.1374244, 2018, p.86.

¹⁰ Vasile Crețu, *op. cit.*, pp. 97-116.

Referințe:

- Braniște, Marin, *Concepția Sfântului Ioan Guri de Aur despre prietenie și dragoste*, în «Studii teologice», IX (1957), nr. 9-10.
- Crețu, Vasile, *Educația religioasă a copiilor în opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, în: Octavian Moșin, Ioan Scheau, Dorin Opreș (eds.), „Educația din perspectiva valorilor”, Tom VII: Summa Theologiae, București, Editura Eikon, 2015.
- Crețu, Vasile, *Educația digitală în pandemie. Provocări, riscuri și oportunități*, în Mitropolia Olteniei, nr. 5-8/2021.
- Colda, Lucian D., *Tipuri de mentalități și «metanarațiunile» de legitimare ale acestora. Câteva reflecții asupra conceptelor de «psihologie socială» la Constantin Rădulescu-Motru și «rescriere a modernității» la Jean-François Lyotard*, în „Mehedinți - istorie și spiritualitate”, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, pp.808-pp.818, 2013.
- Dubert, Jean Marie, *Vivre en chrétien au XX-eme siècle*, Editura Salvador, Mulhouse, Tom I, 1976.
- Opreș, Dorin, *Educația religioasă și dezvoltarea personală: cercetări, analize, puncte de vedere*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2014.
- Opreș, Dorin, *Ipostaze ale utilizării textului biblic în educația religioasă: teorie, aplicații, cercetare*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013.
- Rissanen, I., Kuusisto, E., Hanhimäki, E. & Tirri, K., *The implications of teachers' implicit theories for moral education: A case study from Finland*, in Journal of Moral Education, 47:1, pp. 63-77, 2018. DOI: 10.1080/03057240.2017.1374244.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia VI către antioheni, nr. 4, P.G. XLIX, 86.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, PSB vol.22, p. 47., în vol. „Lumina Sfințelor Scripturi”, vol. II, Editura Anestis, București, 2008.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la I Cor.*; P.G. LXI, 210.
- Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Filocalia, vol. 2, Editura Humanitas, București, 1999.
- White, Brian, *Scapegoat: John Dewey and the character education crisis*, in Journal of Moral Education, 44:2, pp. 127-144, 2015. DOI: 10.1080/03057240.2015.1028911.